

LIETUVOS BANKO FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTAS

Kredito įstaigų, elektroninių pinigų
įstaigų vadovams ir kitiems
suinteresuotiesiems asmenims

2024-02-29 Nr. S 2024/(34.54.E-3900)-12-981

DĖL FINANSŲ RINKOS DALYVIŲ TINKAMO PASIRENGIMO EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTO (ES) 2023/1114 DĖL KRIPTOTURTO RINKŲ REGULIAVIMUI IR ELEKTRONINIŲ PINIGŲ ŽETONŲ BEI SU TURTU SUSIETŲ ŽETONŲ LEIDIMO

Lietuvos bankas, siekdamas palengvinti bendradarbiavimą ir dialogą, šiuo raštu kreipiasi į įstaigas, ketinančias ateityje viešai siūlyti arba prašyti įtraukti į prekybą su turtu susijusius žetonus¹ (*Asset-Referenced Token*, toliau – ART) arba elektroninių pinigų žetonus² (*Electronic Money Token*, toliau – EMT), ir atkreipia įstaigų dėmesį į tam tikrus Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų (*Markets In Crypto-Assets Regulation*, toliau – MiCAR)³ reikalavimus bei skatina laiku pasirengti MiCAR įgyvendinimui.

MiCAR nustato Europos Sąjungos (ES) reguliavimo ir priežiūros kriptoturto išleidimo ir kriptoturto paslaugų teikimo tvarką ES. MiCAR kriptoturto rinkoje siekia užtikrinti didesnę skaidrumą, saugumą ir vartotojų apsaugą.

Viena iš MiCAR reglamentuojamų veiklos sričių yra ART ir EMT viešas siūlymas, jų įtraukimas į prekybą arba tokių žetonų išleidimas. Šiai veiklai **nuo 2024 m. birželio 30 d.** bus taikomos MiCAR III ir IV antraštinių dalių nuostatos ir nustatyti reikalavimai, susiję su ART ir EMT emitentų veiklos leidimais, informacijos teikimu, rizikos valdymu, turto rezervo saugojimu, investavimu bei kitais veiklos aspektais. Toliau šiame rašte pateikiama keletas svarbiausių reikalavimų ir Lietuvos banko gerosios praktikos pavyzdžiai bei lūkesčiai, į kuriuos įstaigoms reikėtų atkreipti dėmesį, siekiant tinkamai pasirengti pirmiau minėtos veiklos vykdymui.

Riziką ribojantys reikalavimai, kurie taikomi ART ir EMT išleidimo ir viešo šių žetonų siūlymo arba įtraukimo į prekybą atvejais

1. Lietuvos banko pozicijos dėl kriptoturto galiojimas. Iki atskiro Lietuvos banko viešo pranešimo toliau lieka galioti Lietuvos banko pozicija⁴ dėl kriptoturto ir pirminio kriptoturto žetonų platinimo, todėl finansų rinkos dalyviai (FRD), teikiantys ar ketinantys teikti finansines paslaugas, neturėtų dalyvauti su kriptoturto susijusioje veikloje ar teikti paslaugų, susijusių su kriptoturto, arba turėtų tokią veiklą atskirti nuo FRD veiklos.

2. Lūkesčių raštų galiojimas. Atkreipiame elektroninių pinigų įstaigų (EPI) dėmesį, kad Lietuvos banko anksčiau išdėstyti lūkesčiai⁵, susiję su valdysena, vidaus kontrolės ir rizikų

¹ Su turtu susieti žetonai – kriptoturto, kuris nėra elektroninių pinigų žetonai ir kurio vertę siekiama stabilizuoti susiejus su kuria nors kita verte ar teise arba jų deriniu, įskaitant vieną ar daugiau oficialių valiutų, rūšis (MiCAR 3 str. 1 d. 6 p.).

² Elektroninių pinigų žetonai – kriptoturto, kurio vertę siekiama stabilizuoti susiejus su vienos oficialios valiutos verte, rūšis (MiCAR 3 str. 1 d. 7 p.).

³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų, žr. [nuoroda](#).

⁴ Lietuvos banko pozicija dėl kriptoturto ir pirminio kriptoturto žetonų platinimo, žr. [nuoroda](#).

⁵ Rekomendacijos dėl EPI/MĮ veiklos reikalavimų ir valdymo, žr. [nuoroda](#).

valdymo priemonėmis, lėšų apsauga, ir toliau galioja bei turi būti efektyviai įgyvendinami EPI veikloje, įskaitant ir naują EMT leidimo veiklą.

3. Lietuvos banko informavimas apie ketinimą vykdyti veiklą, susijusią su EMT ir (arba) ART, ir Europos bankininkystės institucijos (EBI) nustatyti principai. Dėl papildomų likvidumo, informacinių technologijų ir operacinių rizikų, kurias gali kelti veikla, susijusi su EMT ir (arba) ART, bei siekiant finansų sistemos stabilumo, Lietuvos bankas sieks iš anksto įvertinti, ar FRD gebės valdyti šias rizikas ir turės tinkamai įgyvendintas šių rizikų valdymui reikalingas priemones. Esami FRD, kurie ketina vykdyti veiklą, susijusią su EMT ir (arba) ART veikla, turėtų kuo anksčiau kreiptis į priežiūros instituciją (Lietuvos banką) ir pristatyti naują su EMT ir (arba) ART veikla susijusį veiklos modelį ir su juo susijusias rizikų valdymo priemones. Prieš kreipdamasis į Lietuvos banką FRD turi atlikti išsamų gebėjimo vykdyti numatomą veiklą vertinimą, numatomos vykdyti veiklos poveikio savo veiklai vertinimą ir įsitikinti, kad gebės nustatyti, valdyti ir kontroliuoti naujai prisiimamas veiklos rizikas, o veiklos plėtros planai ir numatomos veiklos pobūdis nekels grėsmės FRD finansiniam stabilumui.

Pažymėtina, kad rinkoje jau veikiantys FRD visu licencijos galiojimo laikotarpiu turės užtikrinti atitiktį licencijos išdavimo reikalavimams, ir Lietuvos bankas netoleruos atvejų, kai dėl neapdairumo, nepakankamo resursų skyrimo šių reikalavimų bus nesilaikoma, bei imsis atitinkamų priemonių.

EBI, siekdama užtikrinti sklandų perėjimą prie MiCAR, pasidalino principais⁶, kuriais FRD turėtų vadovautis, ir iki MiCAR įsigaliojimo jau turėtų būti:

- parengę aiškiai apibrėžtą veiklos programą su konkrečiu verslo modeliu, pajamų šaltiniais bei aiškiu aprašymu, kaip planuojama EMT ir (arba) ART veikla atitinka bendrą FRD veiklą ir rizikos profilį;
- parengę aiškia organizacinę struktūrą su aiškiai apibrėžtomis atsakomybėmis, išrinkę efektyvų valdymo organą su kvalifikuotais nariais, kurie gerai susipažinę su šios rūšies veiklos rizikomis;
- parengę aiškiai apibrėžtas politikas ir procedūras, skirtas veiklos procesams valdyti ir stebėti bei veiksmingam veiklos vykdymui užtikrinti;
- suformavusios turto rezervą ir pakankamą nuosavą kapitalą; sudariusios naujus arba atnaujinusios jau turimus atkūrimo bei išpirkimo planus;
- laiku informavę Lietuvos banką apie ketinimą siūlyti EMT ir (arba) ART viešai arba siekį įtraukti šiuos žetonus į prekybos sąrašą ir apie kitus su šia veikla susijusius esminius įvykius.

Šiuo tikslu EBI parengė pranešimo šabloną⁷, kuris galioja pereinamuoju laikotarpiu (iki 2024 m. birželio 30 d.) ir kuriuo Lietuvos bankas rekomenduoja naudotis. Pažymėtina, kad Lietuvos bankas neturės pagrindo pritarti veiklai, susijusiai su EMT ir (arba) ART, jeigu neturės galimybės įsitikinti FRD gebėjimu valdyti prisiimtas rizikas.

4. Reguliavimo techniniai standartai (RTS), gairės ir rekomendacijos arba antro ir trečio lygio MiCAR reguliavimas. Lietuvos bankas skatina įstaigas aktyviai dalyvauti EBA konsultacijose⁸ dėl rengiamų antro ir trečio lygio MiCAR priemonių įgyvendinimo, nes šioms priemonėms įsigaliojus įstaigos privalės jas taikyti savo veikloje, o Lietuvos bankas – savo priežiūros procesuose.

5. EMT leidimo veiklą galinčios vykdyti įstaigos (MiCAR 48 str.). Viešai siūlyti EMT arba prašyti įtraukti juos į prekybą gali tik kredito įstaigos ir EPI, kitiems FRD tokia teisė nėra suteikta.

EMT emitentai, likus bent 40 darbo dienų iki dienos, kurią jie ketina viešai siūlyti EMT arba prašyti juos įtraukti į prekybą, apie tokį ketinimą privalo pranešti Lietuvos bankui, kartu pateikiant EMT baltąją knygą (angl. *white paper*) bei ją paskelbti viešai. Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei EMT emitentai, prieš pradėdami viešai siūlyti EMT arba prašyti juos įtraukti į prekybą, iš anksto EMT leidimo veiklą pristatytų ir susiderintų su Lietuvos banku bei gautų jo pritarimą.

6. ART leidimo veiklą galinčios vykdyti įstaigos. Viešai siūlyti ART arba prašyti įtraukti juos į prekybą leidžiama tik kredito įstaigoms ir kitiems juridiniams asmenims, kurie yra įsisteigę ES. Paminėtina, kad kredito įstaigoms yra reikalingas Lietuvos banko pritarimas, o kitiems juridiniams asmenims – veiklos leidimas.

7. Reikalavimai kredito įstaigoms dėl ART leidimo (MiCAR 17 str.). Siekdama

⁶ EBI pareiškimas, žr. [nuoroda](#).

⁷ EBI parengtas šablonas, žr. [nuoroda](#).

⁸ EBI EMT ir ART skiltis, žr. [nuoroda](#).

gauti Lietuvos banko pritarimą dėl ART viešo siūlymo arba jų įtraukimo į prekybą, kredito įstaiga Lietuvos bankui turi pateikti šiuos dokumentus: ART baltąją knygą (angl. *white paper*), veiklos programą, organizacinės struktūros aprašymą, turto rezervų formavimo politiką, susitarimų su trečiųjų šalių paslaugų teikėjais aprašymą, veiklos tęstinumo politikos aprašymą, vidaus kontrolės mechanizmų ir rizikos valdymo procedūrų aprašymą, duomenų prieinamumo, autentiškumo, vientisumo ir konfidencialumo užtikrinimo procedūrų aprašymą bei teisinę nuomonę, kurioje patvirtinama, kad ART nelaikytinas EMT arba priemone, kuriai netaikomos MiCAR nuostatos, kaip tai nurodyta 2 str. 4 dalyje.

Kredito įstaiga, siekdama gauti Lietuvos banko pritarimą, turi pateikti išsamius, aiškius bei visus teisės aktų nustatytuose reikalavimuose, atitinkančius pirmiau minėtus dokumentus, ne vėliau kaip likus 90 darbo dienų iki ART emisijos dienos. ART viešas siūlymas yra galimas tik gavus Lietuvos banko pritarimą.

8. Reikalavimai kitiems juridiniams asmenims dėl ART leidimo (MiCAR 18 str.).

Be pirmiau (šio rašto 7 punkte) nurodytų dokumentų, kiti juridiniai asmenys, siekiantys gauti veiklos leidimą dėl ART viešo siūlymo arba jų įtraukimo į prekybą, Lietuvos bankui turi pateikti papildomą informaciją ir dokumentus apie valdymo organų narių ir akcininkų neprikaištingą reputaciją, apie valdymo organų narių kompetenciją, žinias, įgūdžius ir patirtį, finansinės atskaitomybės dokumentus ir audito ataskaitas bei informaciją ir dokumentus, susijusius su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos (PPTFP) vidaus kontrolės priemonių ir procedūrų įgyvendinimu. Juridiniai asmenys, siekiantys gauti veiklos leidimą dėl ART viešo siūlymo arba jų įtraukimo į prekybą, turės įdiegti ir pademonstruoti stabilios ir tvarios įstaigos veiklos užtikrinimo priemones. Veiklos leidimai pagal MiCAR nebus išduodami fiktyvioms, realios veiklos neketinančioms vykdyti (angl. *empty shell*) įmonėms, taip pat tiems, kurie Lietuvos bankui neteiks prašomos informacijos, teiks neišsamią, neteisingą ar iš dalies teisingą, klaidinančią informaciją, nebendradarbiaus su Lietuvos banku ar kitomis kompetentingomis priežiūros institucijomis. Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei juridiniai asmenys, siekiantys gauti veiklos leidimą dėl ART viešo siūlymo arba jų įtraukimo į prekybą, užtikrintų gerosios valdysenos principų laikymąsi, t. y. bent dalis pagrindinių įstaigos vadovų, turinčių teisę priimti sprendimus, susijusius su prižiūrimo rinkos dalyvio veikla, reziduotų Lietuvoje arba alternatyviais būdais užtikrintų tinkamą įstaigos valdymą, pasiekiamumą ir kompetentingoms institucijoms sudarytų sąlygas efektyviai atlikti įstaigos priežiūrą.

9. Nuosavo kapitalo reikalavimai (MiCAR 35 str.). ART emitentai turi suformuoti nuosavą kapitalą, kuris atitiktų didžiausią iš trijų sumų: a) 350 000 EUR; b) 2 proc. vidutinės rezervinio turto sumos, apskaičiuotos už praėjusius šešis mėnesius; c) ketvirtadalį praėjusių metų pastoviųjų pridėtinių išlaidų. Atkreipiame dėmesį, kad minimalaus pradinio kapitalo reikalavimai yra nustatomi atsižvelgiant į turimą licencijos tipą ir į siekiamą gauti licencijos tipą bei yra nustatomas kiekvienai licencijai atskirai, todėl nebus galima nuosavam kapitalui apskaičiuoti taikytinų elementų naudoti pakartotinai, t. y. jeigu ART emitentai priklauso tai pačiai įmonių grupei kaip ir EPI, finansų maklerio įmonė, kredito įstaiga, valdymo įmonė ir (ar) kitos prižiūrimos finansų įstaigos. Ši nuostata taip pat taikoma, jeigu EPI vykdo ir kitą negu elektroninių pinigų leidimo veiklą ir Lietuvos bankas EPI atveju turi teisę reikalauti, kad būtų įsteigtas atskiras juridinis asmuo elektroninių pinigų leidimo veiklai vykdyti. Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei emitentai iš anksto turėtų suformuotą pakankamą nuosavo kapitalo atsargą, skirtą numatytiems ir nenumatytiems veiklos nuostoliams padengti.

10. Rezervinio turto saugojimas (MiCAR 37 str.). Atkreipiame dėmesį, kad rezervinio turto saugojimo nuostatos taikomos tiek ART, tiek ir svarbiems EMT emitentams. Toliau pateikiame esminius rezervinio turto saugojimo reikalavimus:

- Saugojimo politika: emitentai turi nustatyti ir įgyvendinti rezervinio turto saugojimo politiką, kuri užtikrintų, kad jis nebūtų suvaržytas arba įkeistas finansinio įkaito, būtų tinkamai saugomas pagal nustatytas taisykles ir galėtų būti greitai panaudojamas ART turėtojų išpirkimo prašymams įvykdyti.
- Saugotojų atranka: emitentai turi atidžiai ir profesionaliai atrinkti kriptoturto paslaugų teikėjus, kredito įstaigas arba investicines įmones, kurie bus rezervinio turto saugotojai. Saugotojai turi turėti būtinas kompetencijas ir tinkamą reputaciją rinkoje.
- Rezervinio turto saugojimas: rezervinį turtą saugo kriptoturto paslaugų teikėjai, kredito įstaigos arba investicinės įmonės. Saugojimo formos priklauso nuo turto rūšies, tačiau jis turi būti saugomas pagal nustatytas taisykles, atitinkančias teisės aktų, reglamentuojančių tokio turto saugojimą, nuostatas.
- Rezervinio turto valdymas ir identifikavimas: kredito įstaigos ir investicinės įmonės užtikrina, kad visos lėšos ir finansinės priemonės būtų registruojamos atskirose sąskaitose

pagal nacionalines nuostatas, o kriptoturto paslaugų teikėjai atidaro pozicijų registrą, visi šie veiksmai vykdomi ART ir EMT emitentų vardu.

- Interesų konfliktų vengimas: saugojimo užduotys turi būti atskirtos nuo užduočių, kurios gali sukelti interesų konfliktus. Saugotojai ir emitentai turi nustatyti ir valdyti galimus interesų konfliktus, atskleisti juos turto savininkams.

- Kompensavimo atvejai: saugotojai, praradę finansines priemones ar kriptoturtą dėl savo kaltės, privalo nedelsdami kompensuoti ar grąžinti atitinkamą turtą. Išimtis galima tik išorinio nepriklausomo įvykio atveju, kurio pasekmių negalima buvo išvengti nepaisant visų dėtų tinkamų pastangų.

11. Turto rezervo investavimas (MiCAR 38 str.). Atkreipiame dėmesį į esminius reikalavimus, susijusius su investicijomis, atliekamomis iš ART turto rezervo:

- Minimali rizika: emitentai, investuodami dalį turto rezervo, turi pasirinkti tik labai likvidžias finansines priemones, kurios turi minimalią rinkos, kredito ir koncentracijos riziką. Investicijos turi būti lengvai likviduojamos be didelio kainos svyravimo.

- Investavimas į fondus: jei ART emitentas investuoja į kolektyvinio investavimo subjektų fondų vienetus, šie vienetai taip pat turi turėti minimalią rinkos, kredito ir koncentracijos riziką ir investuoti į pirmiau nurodyto punkto priemones bei užtikrinti minimalią koncentracijos riziką investuojant į fondus.

- Atsakomybė: emitentas prisiima visą pelną arba nuostolius, įskaitant investuotų finansinių priemonių vertės svyravimus, ir visą sandorio ar operacinę riziką, susijusią su turto rezervo investavimu.

12. Už EMT gautų lėšų investavimas (MiCAR 54 str.). Atkreipiame dėmesį į esminius reikalavimus, kurie labai svarbūs siekiant apsaugoti EMT turėtojų interesus ir emitentų finansinį stabilumą:

- Lėšų deponavimas: emitentai, kurie gavo lėšų už EMT ir kurios turi būti apsaugotos pagal Direktyvos 2009/110/EB 7 str. 1 dalį, turi deponuoti ne mažiau kaip 30 proc. gautų lėšų atskirose sąskaitose kredito įstaigose. Tai yra turi užtikrinti, kad dalis lėšų visada būtų lengvai pasiekiamos ir nepriklausytų nuo emitento finansinės padėties.

- Lėšų investavimas į saugų mažos rizikos turtą: kitos gautos lėšos, kurios nebuvo deponuotos, investuojamos tik į saugų mažos rizikos turtą, priklausantį labai likvidžių finansinių priemonių kategorijai. Šis turtas turi būti minimalios rizikos, t. y. turi turėti minimalią rinkos, kredito ir koncentracijos riziką. Be to, investicijos turi būti išreikštos ta pačia oficialia valiuta, su kuria susietas EMT.

Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei EMT emitentai turėtų pasitvirtinę investavimo politikas ir įgyvendintų efektyvų ir patikimą lėšų investavimo procesą, kuris užtikrintų, kad dalis turto rezervo būtų investuojama tik į likvidžias ir žemos rizikos finansines priemones bei ribotų investuojamų lėšų procentą nuo visų gautų lėšų sumos. Atkreipiame dėmesį, kad leisdamos EMT, EPI privalės vadovautis Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo sistemos ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų aprašo, patvirtinto 2020 m. liepos 20 d. Lietuvos banko valdybos nutarimu Nr. 03-106 „Dėl Elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimo įstaigų valdymo sistemos ir gautų lėšų apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo“ V skyriaus „Elektroninių pinigų turėtojų ir (arba) mokėjimo paslaugų vartotojų lėšų apsaugos reikalavimai“ nuostatomis.

13. Atkūrimo planas (MiCAR 46 str.). ART ir EMT emitentai turi parengti atkūrimo planą, kuriame būtų numatytos turto rezervui taikytinų reikalavimų laikymosi atkūrimo priemonės, jei jų nesilaikoma. Atkūrimo planas turi apimti emitento teikiamų paslaugų, susijusių su ART ar EMT, išsaugojimą ir operacijų atkūrimą laiku. Be to, atkūrimo plane turi būti numatytos įvairios atkūrimo galimybės, įskaitant likvidumo mokesčius už išpirkimą, žetonų išpirkimo sumos apribojimus ir galimybę laikinai sustabdyti išpirkimą.

ART emitentai turi pateikti atkūrimo planą Lietuvos bankui per šešis mėnesius nuo veiklos leidimo suteikimo ar nuo kriptoturto baltosios knygos (angl. *white paper*) patvirtinimo dienos.

EMT emitentai turi pateikti atkūrimo planą Lietuvos bankui per šešis mėnesius nuo viešo pasiūlymo arba įtraukimo į prekybos sąrašą dienos.

Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei FRD atkūrimo planą pateiktų kartu su prašymu išduoti veiklos leidimą arba su prašymu pritarti ART / EMT viešajam siūlymui arba įtraukti ART / EMT į prekybą.

14. Išpirkimo planas (MiCAR 47 str.). ART ir EMT emitentai turi parengti priemonių planą, kuriuo būtų užtikrinamas sklandus kiekvieno ART ar EMT išpirkimas. Išpirkimo planas turi būti įgyvendinamas, jei Lietuvos bankas priimtų sprendimą, kad emitentas negali ar

tikėtina, kad negalės įvykdyti savo pareigų, pavyzdžiui, nemokumo ar pertvarkymo atveju.

Išpirkimo plane turi būti įrodyta, kad emitentas gali išpirkti neapmokėtus ART ar EMT, nedarydamas nepagrįstos ekonominės žalos jo turėtojams ir rinkos stabilumui. Išpirkimo planas turi apimti sutartis, procedūras ir sistemas, užtikrinančias vienodas sąlygas visiems ART ir EMT turėtojams, kad būtų užtikrinta sklandi išpirkimo procedūra.

ART emitentai turi pateikti išpirkimo planą Lietuvos bankui per šešis mėnesius nuo veiklos leidimo suteikimo ar nuo kriptoturto baltosios knygos (angl. *white paper*) patvirtinimo dienos.

EMT emitentai turi pateikti išpirkimo planą Lietuvos bankui per šešis mėnesius nuo viešo pasiūlymo arba įtraukimo į prekybos sąrašą dienos.

Lietuvos bankas gerąja praktika laikytų, jei emitentai išpirkimo planą pateiktų kartu su prašymu išduoti veiklos leidimą arba su prašymu pritarti ART / EMT viešajam siūlymui arba įtraukti ART / EMT į prekybą.

15. Pranešimų apie ART teikimas (MiCAR 22 str.). Emitentai, kurių ART emisijos vertė yra didesnė kaip 100 000 000 EUR, kas ketvirtį turės teikti informaciją Lietuvos bankui. Teikiama informacija apims: a) turėtojų skaičių; b) išleistų ART vertę ir turto rezervo dydį; c) vidutinį per dieną atliekamų sandorių skaičių ir bendrą jų vertę; d) vidutinį per ketvirtį atliekamų sandorių, kuriuose šie žetonai naudojami kaip keitimo priemonė, skaičių ir vidutinę bendrą jų vertę bendros valiutos zonoje.

Vartotojų apsaugos reikalavimai, kurie taikomi ART ir EMT emitentams

16. Dėl teikiamų paslaugų atitikties vartotojų lūkesčiams. Viena iš strateginių Lietuvos banko krypčių – vertę vartotojui kuriantis finansų sektorius. Siekiama pagerinti finansinių paslaugų kokybę, prieinamumą, įvairių socialinių grupių įtrauktį ir pasiekti finansinių paslaugų rinkos integralumą. Todėl FRD privalo laikytis visų teisės aktų, reguliuojančių jų veiklą, reikalavimų, nuolat gerinti teikiamas paslaugas, didinti jų atitiktį paslaugų vartotojų lūkesčiams ir neapsiriboti tik šiame rašte paminėtais klausimais ir (ar) Lietuvos banko pateiktais pasiūlymais dėl jų.

17. Dėl išankstinio pasirengimo leisti ir platinti kriptoturta. FRD, ketinantys leisti ir viešai siūlyti kriptoturta ar teikti su juo susijusias paslaugas pagal MiCAR nustatytą teisinį reguliavimą, yra skatinami iš anksto imtis reikiamų parengiamųjų veiksmų. Išankstinio pasirengimo veiksmai ne tik padėtų užtikrinti atitiktį MiCAR reikalavimams, bet ir sudarytų sąlygas esamiems bei potencialiems FRD klientams iš anksto susipažinti su naujomis FRD paslaugomis ir produktais. Todėl FRD dar iki kriptoturto leidimo bei viešo siūlymo ir paslaugų teikimo pradžios yra skatinami laikytis aukščiausių informacijos potencialiems kriptoturto įgijėjams atskleidimo standartų (apimant informaciją apie kriptoturto įgijėjų teises, pareigas ir aktualias rizikas). FRD yra raginami iš anksto parengti ir viešoje komunikacijoje naudoti MiCAR reikalavimus atitinkančią kriptoturto baltąją knygą (angl. *white paper*) bei pagal MiCAR reikalavimus parengtus išsamius, aiškius, tikrovę atitinkančius ir neklaidinančius rinkodaros pranešimus. Lietuvos bankas tikisi, kad FRD rinkodaros pranešimai *mutatis mutandis* atitiks Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA) 2021 m. rugpjūčio 2 d. Rinkodaros pranešimų gairės⁹. Taip pat FRD skatinami iš anksto parengti, patvirtinti ir pateikti viešai susipažinti efektyvias bei skaidrias skundų, susijusių su kriptoturto leidimu, nagrinėjimo politikas ir procedūras, kurios ateityje padėtų užtikrinti greitą, teisingą ir nuoseklų skundų nagrinėjimą, kaip nustatyta MiCAR bei kituose taikytinuose teisės aktuose.

18. Dėl išteklių pakankamumo. FRD, prieš pradėdami ir jau pradėję vykdyti su kriptoturto susijusią veiklą pagal MiCAR, privalo gebėti užtikrinti finansinių ir nefinansinių išteklių, reikalingų tinkamam visų FRD numatytų paslaugų (t. y. tiek susijusių su kriptoturto leidimu, tiek ir bet kokių kitų paslaugų, reglamentuojamų kituose teisės aktuose) teikimui bei klientų aptarnavimui laiku, pakankamumą. Tai pirmiausia reiškia, jog FRD turi užtikrinti pakankamą darbuotojų skaičių, kad būtų palaikomas tinkamas klientų aptarnavimo lygis, suinteresuotieji asmenys turėtų galimybę laiku gauti visą jiems reikalingą informaciją ir (ar) pagalbą, susijusią su FRD teikiamomis paslaugomis.

Lietuvos banko nuomone, FRD turėtų gebėti užtikrinti ne tik minimalų klientų aptarnavimo lygį bei teisės aktuose nustatytą reikalavimų įgyvendinimą, tačiau taip pat turėtų skirti pakankamai išteklių klientų aptarnavimo kultūrai gerinti ir klientų pasitenkinimui didinti. Be kita ko, FRD yra skatinami nuolat ugdyti savo darbuotojų įgūdžius bendravimo ir darbo su

⁹ ESMA rinkodaros pranešimų gairės, žr. [nuoroda](#).

klientais srityse, nuolat stebėti ir vertinti klientų aptarnavimo lygį, siekti atitikti aukštesnį klientų aptarnavimo standartą, nei yra būtina pagal taikytinų teisės aktų reikalavimus. Taip pat FRD turėtų skirti pakankamai organizacinių, informacinių technologijų, finansinių bei kitų reikalingų išteklių siekdami veiksmingai gerinti klientų aptarnavimo lygį ir sukurti klientams palankias sąlygas gauti patikimas, kokybiškas bei pridėtinę vertę kuriančias su kriptoturto leidimu susijusias ir kitas FRD teikiamas paslaugas.

19. Dėl informacijos teikimo neprofesionaliesiems kriptoturto turėtojams.

Siekdami užtikrinti neprofesionaliųjų kriptoturto turėtojų apsaugą, ART bei EMT leidėjai turėtų teikti tokių žetonų esamiems ir potencialiems turėtojams išsamią, aiškia, teisingą bei neklaidinančią informaciją kriptoturto baltojoje knygoje (angl. *white paper*) ir kitais būdais, laikydamiesi MiCAR nustatytų reikalavimų. Pažymėtina, kad informacija esamiems ir potencialiems kriptoturto turėtojams neturėtų būti teikiama vien formaliai, visais atvejais turėtų būti atsižvelgiama į vidutinio neprofesionaliojo turėtojo galimybes suprasti pateiktą tekstą ir priimti atitinkamus informacija pagrįstus sprendimus. Tiek baltoji knyga (angl. *white paper*), tiek ir kita informacija, kurios turinys ir (ar) teikimas reglamentuojamas MiCAR, turėtų būti pateikta glausta, aiškia ir suprantama kalba bei forma. Atkreiptinas dėmesys, kad skirtingi reklamos pranešimai ir rinkodaros medžiaga turėtų atitikti kriptoturto baltojoje knygoje (angl. *white paper*) pateiktą informaciją, taip pat neprieštarauti tarpusavyje ir neklaidinti informacijos gavėjų.

20. Dėl trečiųjų šalių pasitelkimo kriptoturto platinimo tikslu. FRD privalo užtikrinti, kad jų leidžiamo kriptoturto turėtojų teisės visais atvejais būtų vienodai užtikrinamos, nepaisant to, kad FRD pasitelkia trečiąsias šalis (tarpininkus) kriptoturto ar jo daliai platinti. Todėl kriptoturto turėtojų galimybės pateikti skundą bei teisė gauti išsamų, motyvuotą ir pagrįstą atsakymą jokių būdu neturėtų būti apsunkintos ar apribotos dėl kriptoturto platinimo per tarpininką. Siekiant tinkamai suprasti problemas, su kurioms susiduria FRD leidžiamo kriptoturto turėtojai, taip pat efektyviai tobulinti procesus, FRD turėtų reguliariai keistis (t. y. teikti ir gauti) informacija apie gaunamus kriptoturto turėtojų skundus su FRD pasitelktais kriptoturto platintojais. Taip pat šalys turėtų bendradarbiauti kriptoturto turėtojų skundų nagrinėjimo proceso metu, kiek tai yra būtina ir naudinga sprendžiant individualius pateikusių asmenų skundus.

21. Dėl teisės reikalauti išpirkti žetonus. Teisė reikalauti išpirkti ART arba EMT – viena pagrindinių tokių žetonų turėtojų teisių emitentų atžvilgiu. Todėl FRD turėtų visais atvejais užtikrinti efektyvų ir aiškų šios teisės įgyvendinimo mechanizmą. ART ir EMT emitentai baltosiose knygoose (angl. *white paper*) turėtų pateikti esamiems ir potencialiems žetonų turėtojams pakankamai išsamią ir lengvai suprantamą informaciją apie galimas įvairias išpirkimo formas, naudojimosi išpirkimo teise procedūras ir sąlygų aprašymą. Atkreiptinas dėmesys, kad informacija turėtų būti pateikta tokiu būdu bei tokio sudėtingumo tekstu, kad su ja susipažinus vidutiniam vartotojui būtų suprantamas visas taikytinas mechanizmas ir konkretūs veiksmai, kuriuos reikėtų atlikti, siekiant kriptoturto išpirkimo. Pažymėtina, kad iš ART ir (ar) EMT turėtojų negali būti imamas mokestis už tokių žetonų įprastą išpirkimą.

22. Dėl reguliaraus skundų nagrinėjimo rezultatų vertinimo. Primename, kad FRD gaunamų skundų nagrinėjimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2013 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 03-105 „Dėl Finansų rinkos dalyvių gaunamų skundų nagrinėjimo taisyklių patvirtinimo“, 21 punkte numatyta, kad FRD, siekdami nustatyti savo trūkumus ir potencialią teisinę arba operacinę riziką, privalo nuolat vertinti skundų nagrinėjimo rezultatus. Atsižvelgdami į tai, FRD turėtų reguliariai vertinti skundų nagrinėjimo metu gautus duomenis, siekdami užtikrinti, kad būtų sprendžiamos bet kokios pasikartojančios ar sisteminės problemos bei nustatytos ir mažinamos teisinės ir veiklos rizikos. FRD turėtų analizuoti skundų priežastis, siekdami nustatyti pagrindines skirtingų asmenų skunduose pasikartojančias problemas. Taip pat FRD turėtų apsvarstyti, ar tokios pagrindinės pasikartojančios skundų priežastys ir nustatytos problemos galėjo turėti įtakos kitiems FRD procesams ar produktams, įskaitant tuos, dėl kurių negauta arba gauta santykinai mažai skundų. Reaguodami į gautus skundus, FRD turėtų ištaisyti skundų nagrinėjimo metu išryškėjusias skundų priežastis ir kilusias problemas.

Lietuvos bankas gerąją praktiką laiko ne tik tuos atvejus, kai FRD tobulina savo veiklą atsižvelgdami į skundų procedūrų metu išreikštus klientų lūkesčius, tačiau ir išgirsta juos kasdienėje veikloje (pvz., analizuojami atsiliepimai viešojoje erdvėje, renkami pastebėjimai ir nuomonės kasdien aptarnaujant klientus, vykdomos apklausos dėl FRD teikiamų paslaugų atitikties mokėjimo paslaugų vartotojų lūkesčiams ir pan.).

23. Dėl tinkamos klientų patirties užtikrinimo. Lietuvos bankas skatina FRD

atsižvelgti į Lietuvos banko 2022 m. spalio 4 d. raštą¹⁰ „Dėl mokėjimo paslaugų teikimo ir mokėjimo paslaugų vartotojų patirties gerinimo“ ir į 2023 m. lapkričio 16 d. raštą¹¹ „Dėl mokėjimo paslaugų teikimo ir mokėjimo paslaugų vartotojų patirties gerinimo“ FRD taikant PPTFP priemones savo klientų atžvilgiu. Be kita ko, Lietuvos bankas rekomenduoja FRD nuolat tobulinti ir gerinti komunikaciją su klientais, kai kreipiamasi į klientus dėl informacijos pateikimo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (PPTF) rizikų valdymo tikslais, įskaitant aiškia ir nuoseklią komunikaciją su klientais dėl reikalingos pateikti informacijos (dokumentų), koku formatu ir būdu tokia informacija ir (arba) duomenys gali būti pateikti, suteikti protingą ir pagrįstą terminą informacijai pateikti. Papildomai FRD rekomenduojama gerinti klientų pažinimo ir dalykinių santykių stebėsenos procesus atsižvelgiant į klientų lūkesčius ir jų patirtį, operatyviai teikti klientams informaciją (kiek tai neprieštarauja Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (PPTFPĮ) reikalavimams) apie jiems pritaikytus paslaugų ribojimus ir tokių ribojimų panaikinimo galimybes.

Primename, kad FRD veiksmai, kuriais yra suvaržomos klientų teisės naudojantis finansinėmis paslaugomis, visais atvejais turi būti proporcingi siekiamiems tikslams ir nepagrįstai nevaržyti klientų teisių, jei tam nėra objektyvaus būtinumo. Taigi, nesant teisėto pagrindo, FRD neturi teisės nepagrįstai varžyti ar kitaip pažeisti klientų teisių ir teisėtų interesų arba nesilaikyti imperatyvių teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Atitinkami suvaržymai turi būti panaikinti iš karto, kai tik išnyksta aplinkybės, dėl kurių suvaržymai buvo pritaikyti. Be kita ko, pažymėtina, kad bet kokie ribojimai atitinkamai įpareigoja ir patį FRD operatyviai spręsti situaciją, aktyviai rinkti informaciją, nepamirštant, kad būtina užtikrinti ne tik PPTFPĮ, bet ir kitų įstatymų vykdymą. Pažymėtina, kad dalykinių santykių nutraukimas su klientais PPTFPĮ pagrindais laikytina kraštutine PPTF rizikos valdymo priemone, todėl ji turėtų būti taikoma tik tais atvejais, kai FRD neturi galimybės valdyti šios rizikos kitomis priemonėmis.

24. Dėl sukčiavimo prevencijos. Sukčiavimo prevencija – viena iš strateginių Lietuvos banko kryptių, todėl Lietuvos bankas siekia didinti FRD sąmoningumą, o kartu ir poreikį suteikti prioritetą sukčiavimo prevencijos sričiai. Todėl FRD, siekiantys vykdyti ir vykdytys su kriptoturtu susijusią veiklą, turėtų iš anksto įvertinti iš tokio pobūdžio veiklos kylančias papildomas su sukčiavimu susijusias rizikas ir užtikrinti tinkamą bei efektyvią sukčiavimo prevenciją investuodami tiek į klientų švietimo iniciatyvas, tiek į tobulesnes autorizavimo, operacijų stebėsenos ir saugesnes informacinių technologijų sistemų priemones. Pažymėtina, kad FRD turėtų imtis visų būtinų ir reikalingų priemonių, kuo labiau sumažinančių riziką, jog klientai gali prarasti kriptoturtą, su tuo kriptoturtu susijusias teises ir (arba) prieigą prie kriptoturto priemonių dėl sukčiavimo.

PPTFP reikalavimai, kurie taikomi ART ir EMT emitentams

25. PPTFP reikalavimų įgyvendinimas. Į MiCAR nėra įtraukta nuostatų dėl PPTFP reikalavimų, skirtų ART ar EMT emitentams. Vis dėlto pažymėtina, kad FRD, kurie MiCAR nustatyta tvarka užsiims ART ar EMT veikla, vykdydami šią veiklą privalės nuolat užtikrinti jos atitiktį PPTFPĮ ir kitų PPTFP reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams. PPTFP reikalavimų įgyvendinimas ir rizikų valdymas vykdyti ART ir EMT veiklą per kriptoturto keityklą yra esminis FRD įsipareigojimas. Prieš pradėdami veiklą, susijusią su ART ir (arba) EMT, per kriptoturto keityklą, FRD turi atlikti išsamų kriptoturto keityklos rizikos ir reputacijos vertinimą, be kita ko, būtina numatyti konkrečias priemones, skirtas veiklos kontrolei užtikrinti. Tai apima vidaus procesų, procedūrų ir priemonių parengimą, kurios leistų kontroliuoti kriptoturto keityklos teikiamas ART ir (arba) EMT platinimo antrinėje rinkoje paslaugas: gebėjimas gauti reikiamą informaciją apie klientus bei jų lėšų likučius ir numatyti kriptoturto keityklos atsakomybę už sutartinių įsipareigojimų vykdymą. Jei yra nustatoma, kad kriptoturto keitykla veikia nesilaikydama teisės aktų reikalavimų, turi būti pritaikytos atitinkamos vidaus kontrolės procedūros ir priemonės, įskaitant dalykinių santykių nutraukimą. Taip pat pažymėtina, kad galioja aktualios ankstesnės Lietuvos banko rekomendacijos dėl tinkamo PPTFP reikalavimų įgyvendinimo¹² bei ankstesni Lietuvos banko lūkesčių raštai dėl PPTF rizikų valdymo atskiriems finansų rinkos sektoriams¹³.

¹⁰ Lietuvos banko rekomendacijos žr. [nuoroda](#).

¹¹ Lietuvos banko rekomendacijos žr. [nuoroda](#).

¹² Lietuvos banko rekomendacijos, žr. [nuoroda](#).

¹³ Lietuvos banko rekomendacijos, žr. [nuoroda](#).

26. Dėl PPTF rizikų valdymo. Atsižvelgdama į dalykinių santykių, kurie egzistuoja tarp FRD ir kriptoturto keityklos, specifiką, kai mokėjimo paslaugų teikėjo klientas yra kriptoturto keitykla, o FRD atidaryta sąskaita gali būti naudojama tiek, pavyzdžiui, kriptoturto keityklos klientų lėšoms saugoti (Lėšų saugojimo sąskaita), tiek kriptoturto keityklos klientų mokėjimams vykdyti (Mokėjimų sąskaita), FRD privalo imtis priemonių ir užtikrinti, kad bus tinkamai valdoma su tokiais dalykiniais santykiais susijusi PPTF rizika ir taikomos rizikos mažinimo priemonės.

Tais atvejais, kai tarp FRD ir kriptoturto keityklos egzistuoja pirmiau aprašyto pobūdžio dalykiniai santykiai, FRD yra keliami tie patys PPTF rizikos valdymo reikalavimai kaip ir visiems kitiems klientams: jis privalo ne tik imtis priemonių tinkamai pažinti savo klientą, tačiau ir, atsižvelgdamas į kliento keliamą riziką, vykdyti nuolatinę kliento dalykinių santykių ir atliekamų sandorių stebėseną, siekdamas nustatyti neįprastą ar įtartina veiklą. Tokiais atvejais tinkamos kliento pažinimo priemonės turėtų apimti tokias sritis, kaip, pavyzdžiui, dalykinių santykių tikslas ir pobūdis ir dalykinių santykių teisėtumas, kriptoturto keityklos vidaus politikos ir procedūrų, skirtų PPTF rizikai vertinti, valdyti ir mažinti, tinkamumas (klientų tapatybės nustatymo, stebėsenos ir kt. vidaus procedūrų tinkamumo vertinimas), kriptoturto keityklos atliekamų operacijų tikslas, lėšų kilmė bei kitos priemonės. Pažymėtina, kad minėtų priemonių mastas ir intensyvumas kiekvienu atveju skirsis, atsižvelgiant tiek į atidarytos sąskaitos tipą, t. y. ar tai Lėšų saugojimo sąskaita, ar Mokėjimų sąskaita, ir šioje sąskaitoje atliekamų operacijų pobūdį, tiek į egzistuojančią riziką bei priemones, kurių FRD klientas (kriptoturto keitykla) jau ėmėsi PPTF rizikai valdyti.

Direktorius

Vaidas Cibas